

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TRANSCHEGARAVIY GIDRORESURLARDAN BARQAROR FOYDALANISHNING
SIYOSIY-HUQUQIY MEKANIZMLARI VA ULARNING FALSAFIY-MA'NAVIY ASOSLARI

2-IYUN
2026-YIL

Qo'qon shahri,
Qo'qon davlat universiteti

Xalqaro
miqyosda

SUV DIPLOMATIYASIDA DINIY-MA'NAVIY QADRIYATLARNING O'RNI: MARKAZIY OSIYO TAJRIBASI

Saidjonov Akmaliddin Adhamjon o'g'li

Qo'qon davlat universiteti assistant-o'qituvchisi

saidjonovakmaliddin9@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada suv diplomatiyasida diniy-ma'naviy qadriyatlarning o'rni hamda ularning mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, Islom ta'limotida suvga nisbatan shakllangan qarashlar, adolat, hamjihatlik, bag'rikenglik va tabiatga mas'uliyat bilan yondashish tamoyillarining suv diplomatiyasidagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, Markaziy Osiyo mintaqasidagi suv resurslari bilan bog'liq muammolar va ularni hal etishda ma'naviy qadriyatlarning roli tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: suv diplomatiyasi, diniy qadriyatlar, Islom ta'limoti, ekologik madaniyat, transchegaraviy suv resurslari, Markaziy Osiyo, hamkorlik, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article scientifically analyzes the role of religious and spiritual values in water diplomacy and their significance in promoting regional cooperation. In particular, it highlights the importance of Islamic perspectives on water, as well as the principles of justice, solidarity, tolerance, and responsible attitudes toward nature in the context of water diplomacy. Furthermore, the article examines water resource-related issues in the Central Asian region and analyzes the role of spiritual values in addressing these challenges.

Keywords: water diplomacy, religious values, Islamic teachings, ecological culture, transboundary water resources, Central Asia, cooperation, sustainable development.

Kirish. XXI asrda suv resurslari bilan bog'liq masalalar global xavfsizlik va barqaror rivojlanishning muhim omillaridan biriga aylandi. Aholi sonining ortishi, sanoatning rivojlanishi, iqlim o'zgarishi hamda ekologik muammolarning kuchayishi suv resurslariga bo'lgan ehtiyojni oshirmoqda. Ayniqsa, transchegaraviy suv manbalari mavjud hududlarda suvdan foydalanish masalalari davlatlararo munosabatlarning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Markaziy Osiyo mintaqasi suv resurslari jihatidan o'ziga xos hudud hisoblanadi. Mintaqadagi Amudaryo va Sirdaryo havzalari bir necha davlatlarning iqtisodiy va ijtimoiy hayotida muhim o'rin egallaydi. Shu sababli suvdan foydalanish masalalari davlatlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishni talab etadi.

Suv diplomatiyasi suv bilan bog'liq masalalarni o'zaro manfaatlar asosida hal qilishga qaratilgan xalqaro munosabatlar tizimi hisoblanadi. Biroq bu jarayonda faqat siyosiy yoki iqtisodiy omillar emas, balki ma'naviy qadriyatlar ham muhim

ahamiyatga ega. Chunki diniy va axloqiy me'yorlar jamiyatda o'zaro hurmat, hamjihatlik va mas'uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Suv diplomatiyasining mazmuni va zamonaviy ahamiyati. Suv diplomatiyasi davlatlar o'rtasida suv resurslaridan foydalanish, ularni taqsimlash va boshqarish bilan bog'liq munosabatlarni tartibga soluvchi siyosiy mexanizm hisoblanadi. Suv resurslari inson hayoti, qishloq xo'jaligi, energetika va sanoat rivojlanishining asosiy omillaridan biri bo'lgani sababli u strategik ahamiyatga ega hisoblanadi.

Bugungi kunda dunyoning ko'plab hududlarida suv tanqisligi muammosi kuzatilmoqda. Ayrim hududlarda suv resurslarining kamayishi iqtisodiy qiyinchiliklar va ijtimoiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli suv diplomatiyasi xalqaro munosabatlarda tinchlik va hamkorlikni ta'minlashning muhim vositasi sifatida qaralmoqda.

Markaziy Osiyoda ham suv resurslari bilan bog'liq masalalar mintaqaviy barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli suv masalalarini hal qilishda davlatlar o'rtasida samarali muloqot va hamkorlikni rivojlantirish zarur hisoblanadi.

Islom ta'limotida suv va tabiatga munosabat. Islom ta'limotida suv Alloh tomonidan insoniyatga berilgan ulkan ne'matlardan biri sifatida qaraladi. Qur'oni karimda suvning hayot manbai ekani bir necha oyatlarda ta'kidlangan. Suv nafaqat moddiy ehtiyojlarni qondiruvchi vosita, balki poklik va hayot ramzi sifatida ham e'tirof etiladi.

Islomda tabiatni asrash va tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish muhim axloqiy talab hisoblanadi. Payg'ambar Muhammad ﷺ hadislarida suvni isrof qilmaslik, tabiatga zarar yetkazmaslik va boshqalarning haqqini hurmat qilish masalalari alohida ta'kidlangan. Shuningdek, Islom ta'limotida adolat va tenglik tamoyillari markaziy o'rin egallaydi. Suvdan foydalanishda barcha insonlarning huquqlarini e'tiborga olish zarurligi bugungi zamonaviy suv diplomatiyasi tamoyillari bilan hamohang hisoblanadi.

Diniy-ma'naviy qadriyatlarning suv diplomatiyasidagi o'rni. Diniy-ma'naviy qadriyatlar suv diplomatiyasining samaradorligini oshiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Birinchidan, diniy qadriyatlar insonlarda ekologik mas'uliyat hissini shakllantiradi. Suvni asrash va undan oqilona foydalanish ekologik madaniyatning muhim qismi hisoblanadi.

Ikkinchidan, diniy qadriyatlar hamkorlik va bag'rikenglikni mustahkamlaydi. Suv masalalari ko'pincha davlatlar o'rtasidagi kelishuvlar asosida hal etiladi. O'zaro hurmat va hamjihatlik esa muzokaralarning samaradorligini oshiradi.

Uchinchidan, diniy qadriyatlar ijtimoiy adolatni ta'minlashga yordam beradi. Islom ta'limotida boshqalarning huquqlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish muhim talab hisoblanadi.

To'rtinchidan, diniy-ma'rifiy yondashuvlar orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish imkoniyati mavjud.

Markaziy Osiyoda suv diplomatiyasi va ma'naviy omillarning ahamiyati. Markaziy Osiyo xalqlari asrlar davomida umumiy tarixiy, madaniy va diniy qadriyatlar asosida yashab kelgan. Mintaqa aholisi hayotida Islom dini muhim o'rin tutgani sababli

diniy qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarga ham ta'sir ko'rsatgan. Tarixiy jihatdan suvdan foydalanish masalalari mahalliy urf-odatlar va jamoaviy hamkorlik tamoyillari asosida tartibga solingan. Suv inshootlarini qurish va ulardan foydalanish ko'pincha jamoaviy mehnat va o'zaro yordam asosida amalga oshirilgan.

XX asrda Orol dengizi bilan bog'liq ekologik muammolar suv resurslaridan noto'g'ri foydalanish jiddiy oqibatlariga olib kelishini ko'rsatdi. Ushbu holat suv resurslariga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantirish zaruratini yanada kuchaytirdi. Bugungi kunda mintaqadagi suv muammolarini hal qilishda siyosiy va iqtisodiy yondashuvlar bilan bir qatorda diniy-ma'naviy qadriyatlarni ham hisobga olish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, suv diplomatiyasida diniy-ma'naviy qadriyatlar mintaqaviy hamkorlik va barqaror rivojlanishni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Islom ta'limotidagi adolat, hamjihatlik, tabiatni asrash va isrofgarchilikka qarshi kurash kabi tamoyillar suv resurslarini boshqarishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Markaziy Osiyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, suv bilan bog'liq muammolarni samarali hal qilish uchun siyosiy va iqtisodiy mexanizmlar bilan bir qatorda ma'naviy omillardan ham foydalanish zarur. Bu esa davlatlar o'rtasidagi o'zaro ishonchni mustahkamlash, ekologik madaniyatni rivojlantirish va uzoq muddatli barqaror taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qur'oni Karim.
2. Imom Buxoriy. Al-jome' as-sahih. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Saidov A.X. Xalqaro huquq. – Toshkent, 2019.
5. Rahimov A. Ekologiya va ma'naviyat asoslari. – Toshkent, 2020.
6. Buriyev O. Markaziy Osiyoda suv siyosati va ekologik muammolar. – Toshkent, 2021.
7. United Nations World Water Development Report. – New York, 2023.
8. Abdullayev B. Din va zamonaviy jamiyat. – Toshkent, 2021.